

Mladá veda

Young Science

Systém manažérstva kvality v cestovnom ruchu
Analýza akciového trhu v krajinách V4
Migrácia ako celospoločenský problém
zasahujúci Európu

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 5, ročník 6., vydané v decembri 2018

ISSN 1339-3189

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Ginko dvojľaločné, Prešov. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

REDAKCIA

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

Mgr. Martin Hajduk (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

SYSTÉM ENVIRONMENTÁLNEHO MANAŽÉRSTVA (EMS) A JEHO PRAKTICKÁ APLIKÁCIA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

ENVIRONMENTAL MANAGEMENT SYSTEM (EMS) AND ITS PRACTICAL
APPLICATION IN THE SLOVAK REPUBLIC

Mariana Dubravská, Martina Marchevská¹

Autorky pôsobia ako odborné asistentky na Fakulte manažmentu Prešovskej univerzity v Prešove. Vo svojom výskume sa venujú problematike medzinárodného obchodu, globalizácie a internacionalizácie podnikania.

Authors currently hold the position of Assistant Professor at the Faculty of Management at University of Prešov. Main fields of their interest are: international trade, globalization and internationalization.

Abstract

Based on the rapidly worsening situation in the environment the relationship among the man and the environment has changed during the last decades. Many documents have been ratified. They have resulted from the praxis and they have become the basis for management concept of systemic policy and environmental management as well as many national and international activities. Multinational and domestic corporations around the world are adopting environmental management systems (EMS) and certifying them by international standards ISO 14001 is becoming the dominant international standard for assessing environmental management processes. The aim of the Paper is evaluate the practical application of the EMS in the Slovak Republic.

Key words: environmental management, certificate, Slovak Republic

Abstrakt

Na základe zhoršujúcej sa situácie ohľadom životného prostredia došlo počas posledných rokov ku výrazným zmenám vo vzťahu človek a životné prostredie. Došlo ku ratifikácií mnohých dôležitých dokumentov. Vychádzali z praxe a stali sa základom pre riadenie systémovej politiky, environmentálneho manažmentu ako aj rôznych národných, či medzinárodných aktivít. Medzinárodné aj domáce spoločnosti okolo sveta zavádzajú systém

¹ Adresa pracoviska: Ing. Mariana Dubravská, PhD., Ing. Martina Marchevská, PhD., Katedra ekonómie a ekonomiky, Fakulta manažmentu, Prešovská univerzita, Konštantínova ul. 16, 080 01 Prešov
E-mail: mariana.dubravska@unipo.sk, martina.marchevska@unipo.sk

environmentálneho manažérstva EMS, ktorý sa certifikáciou podľa normy ISO 14001 stáva dominantným medzinárodným štandardom pre ocenenie environmentálnych manažérskych prístupov a procesov. Cieľom predkladaného príspevku je zhodnotiť praktickú aplikáciu EMS v podmienkach Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: environmentálny manažment, certifikát, Slovenská republika

Úvod

Na základe zhoršujúcej sa situácie ohľadom životného prostredia došlo počas posledných rokov ku výrazným zmenám vo vzťahu človek a životné prostredie. Došlo ku ratifikácii mnohých dôležitých dokumentov. Vychádzali z praxe a stali sa základom pre riadenie systémovej politiky, environmentálneho manažmentu ako aj rôznych národných, či medzinárodných aktivít. Záujem o vedenia podniku z ohľadom na environmentálnu stránku narastá. Pro-aktívny prístup ku environmentálnym výzvam sa stáva znakom úspešných firiem (Európska komisia 2014). Aktivity súvisiace so zlepšovaním životného prostredia súvisia tiež nákladmi podniku. Okrem znižovania dopadov na životné prostredie, redukujú náklady, zlepšujú podnikový imidž, posilňujú konkurenčnú výhodu (Akgemci, Doganalp, Cagliyan 2010).

Jadro

Viaceré podnikateľské subjekty z dôvodu stúpajúceho spoločenského záujmu o zachovanie kvality životného prostredia koncentrujú svoju pozornosť na nepriaznivé environmentálne vplyvy svojich podnikateľských činností. Implementácia environmentálnych nástrojov a ekologické investície predstavujú hlavný prínos pre priemyselné spoločnosti. Jedným z progresívnych nástrojov, ktorý umožňuje riadiť a riešiť otázky životného prostredia cieľavedomým spôsobom a určiť možnosti ustavičného skvalitňovania environmentálneho správania podniku je environmentálny manažérsky systém.

Environmentálne manažérstvo je najefektívnejší nástroj, ktorý slúži k dosiahnutiu hlavného cieľa – eliminácii negatívnych vplyvov z výrobných činností pôsobiacich na jednotlivé zložky ŽP. Jeho zavádzanie na úrovni malých a stredných podnikoch je dobrovoľné. Umožňuje podniku zvýšiť ekonomickú účinnosť a vylepšuje jeho environmentálny profil (Sujová 2013).

Dôležitou a podstatnou súčasťou environmentálneho manažmentu je environmentálna politika podniku. V posledných rokoch sa čoraz viac dostáva do popredia záujmov práve tento pojem. Je neodlučiteľnou a nenahraditeľnou súčasťou legislatívneho systému a hospodárskej politiky skoro každého štátu. (Karkalíková, Lacková 2013).

Hlavným zámerom EP je prostredníctvom vstupu do výrobných a spotrebných rozhodnutí podnikateľskej oblasti a spotrebiteľov docieľiť, aby došlo k zmene správania subjektov, ktoré najviac poškodzujú životné prostredie (Sitko a kol. 1999).

K realizácii cieľov environmentálnej politiky je potrebné prijať vhodné nástroje environmentálnej politiky. Ich členenie vyplýva z účelovosti použitia. V praxi sa môžeme stretnúť s rovnakými nástrojmi rozdielne kategorizovanými v závislosti od autora. Klasické rozdelenie v sebe zahŕňa dve skupiny nástrojov a to priame nástroje označované aj ako normatívne a nepriame nástroje často označované ako ekonomické (Hronec a kol. 2009).

V súčasnosti sú vo veľkej miere v podnikoch uplatňované dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky. Zaradujeme tu environmentálny manažérsky systém (EMS), systém environmentálne orientovaného riadenia a auditu (EMAS) a environmentálne označovanie výrobkov (Matisková 2013).

EMS

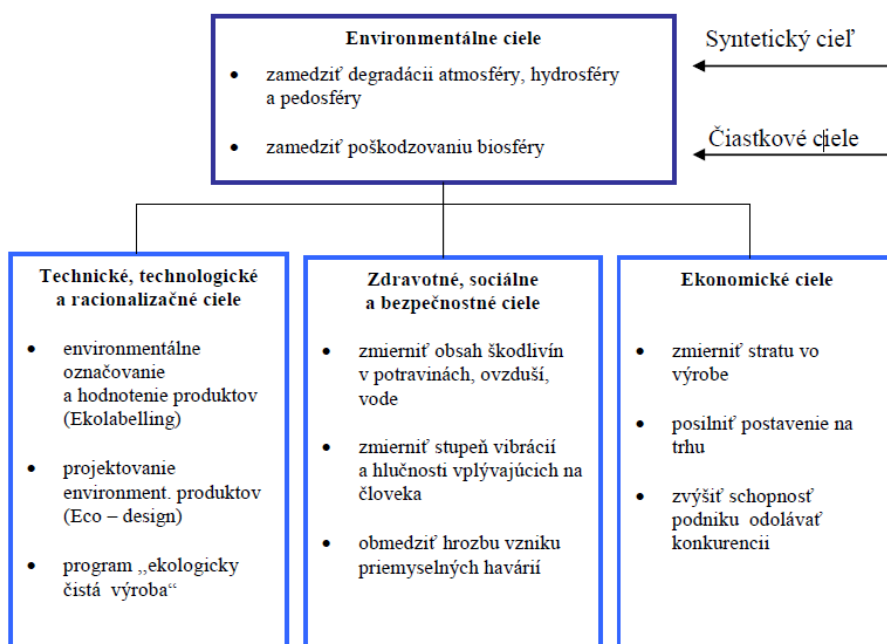
Environmentálne manažerstvo predstavuje súbor dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky, ktoré umožňujú zavedenie systémového prístupu riešenia problémov v oblasti starostlivosti o životné prostredie a neustále zlepšovanie správania sa organizácií.

Je dobrovoľný nástroj v oblasti environmentálneho riadenia v organizácii, zavedený za účelom dosiahnutia zhody s právnymi požiadavkami. Zahŕňa organizačnú štruktúru, plánovanie, zodpovednosti, procesy, postupy a zdroje na prípravu, uplatňovanie, preskúmanie a udržiavanie environmentálnej politiky organizácie. Umožňuje systematickým riadením dosiahnuť úroveň environmentálneho správania, ktoré si sama organizácia stanovila prostredníctvom prijatej politiky procesov a dokumentácie v rámci zavedeného systému environmentálneho manažerstva (EMS).

EMS je nástroj, ktorý spája prístupy k ochrane životného prostredia s celkovým riadením organizácie s cieľom dosiahnutia environmentálnych a podnikateľských cieľov manažmentu organizácie. Je aplikovateľný pre akýkoľvek typ organizácie v priemyselnom sektore, v pôdohospodárstve, v službách, v zdravotníctve a obchode, vo finančnom sektore alebo verejnej správe (SAŽP 2018).

Ciele EMS

Hlavným cieľom zavádzania EMS je umožniť systematickým riadením dosahovať neustále zlepšovanie environmentálneho správania sa organizácie.

Obrázok 1: Ciele budovania EMS
Zdroj: spracovanie podľa RUSKO (2006)

Podľa Sujovej (2013) k dobrovoľnému zavádzaniu tohto systému pristupujú organizácie s cieľom:

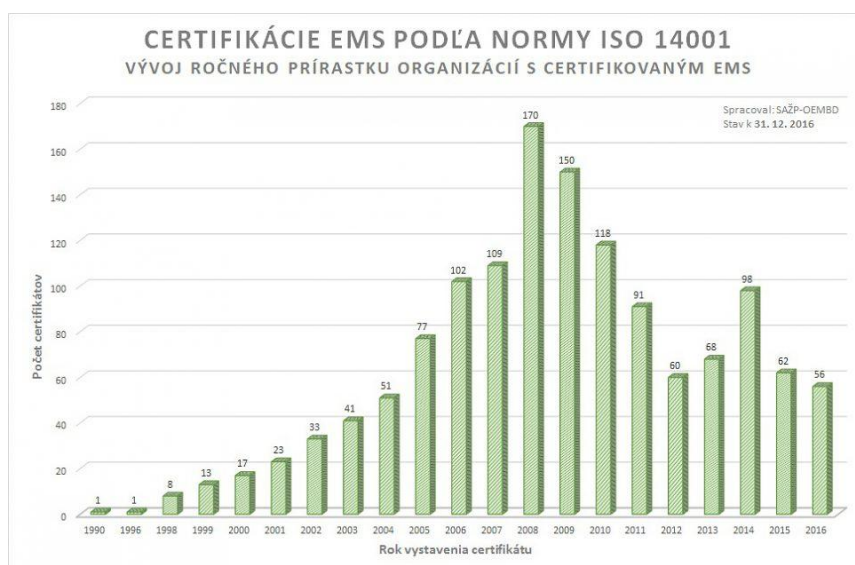
- vytvoriť predpoklady na zachovanie a neustále zlepšovanie svojej ekonomickej výkonnosti,
- odlišiť a presadiť sa v národnej ale aj medzinárodnej konkurencii,
- akceptovať požiadavky súvisiace s trvalo udržateľným rozvojom podniku.

Rusko rozčlenil ciele budovania EMS do štyroch základných kategórií (obr.1). Za najdôležitejšie považuje environmentálne ciele.

Certifikácia EMS v SR

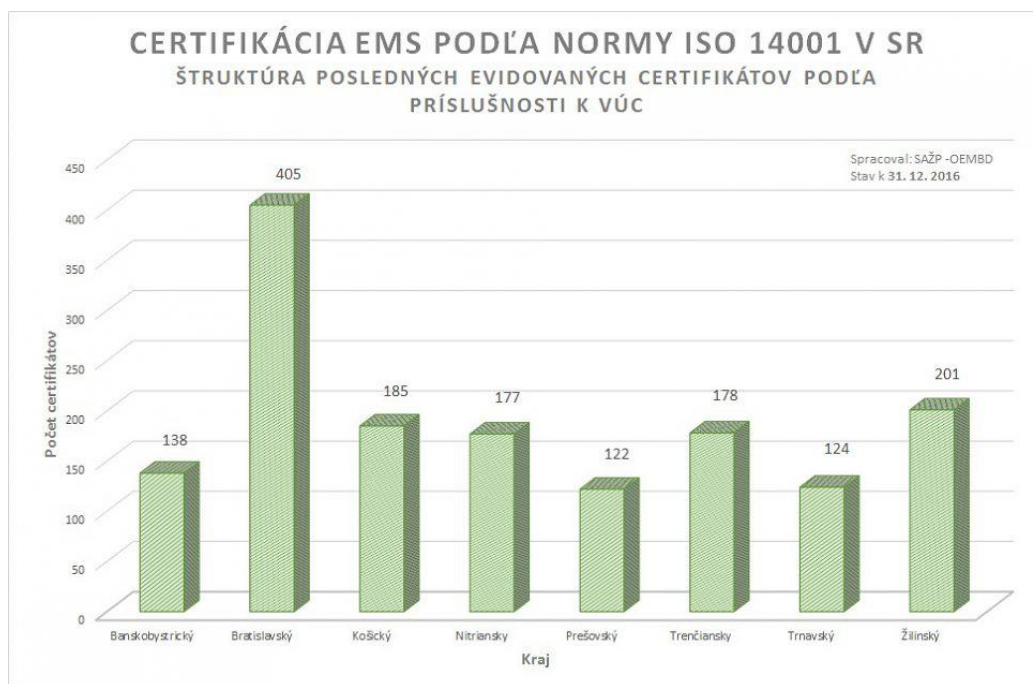
Gestorom implementácie EMS v SR cez základné a štandardizačné zabezpečenie je Ministerstvo životného prostredia SR. V decembri 1996 bola ustanovená pri Slovenskom ústave technickej normalizácie /SÚTN/ technická normalizačná komisia TNK č. 72 s názvom Environmentálne manažérstvo. Dňom 1.1.1997 bol Slovenským národným akreditačným systémom / SNAS / ustanovený Technický výbor pre akreditáciu certifikačných orgánov certifikujúcich systémy environmentálneho manažérstva / TVA COE/. Tento technický výbor vypracoval smernice a postupy v súlade s kritériami európskych noriem pre akreditáciu EN 45000 a medzinárodných štandardov pre akreditáciu ISO/IEC. V rámci školiacich projektov, ktorých garantom bolo Ministerstvo životného prostredia SR a SNAS, sa uskutočnila príprava odborníkov pre oblasť posudzovania v akreditačnom procese a oblasť environmentálneho auditu v certifikačnom procese. Okrem týchto aktivít v podmienkach SR je realizované dostatočné množstvo školiacich aktivít prostredníctvom súkromných a mimovládnych vzdelávacích firiem a organizácií a projektov podporovaných UNIDO, UNEP, PHARE a WEC.

V SR pôsobia certifikačné spoločnosti, ktoré sa na EMS akreditovali v medzinárodnom meradle, vychádzajúc už zo skúseností certifikácie systémov manažérstva kvality. V súčasnej dobe možno konštatovať, že budovanie EMS si dalo do priorít mnoho slovenských podnikov, hlavne z oblasti priemyslu, uvedomujúc si ich urýchlenie začlenenia do špičkovej kategórie výrobcov na európskom a medzinárodnom trhu.

Graf 1: Certifikácia EMS podľa normy ISO 14001 v SR
Zdroj: SAŽP 2018

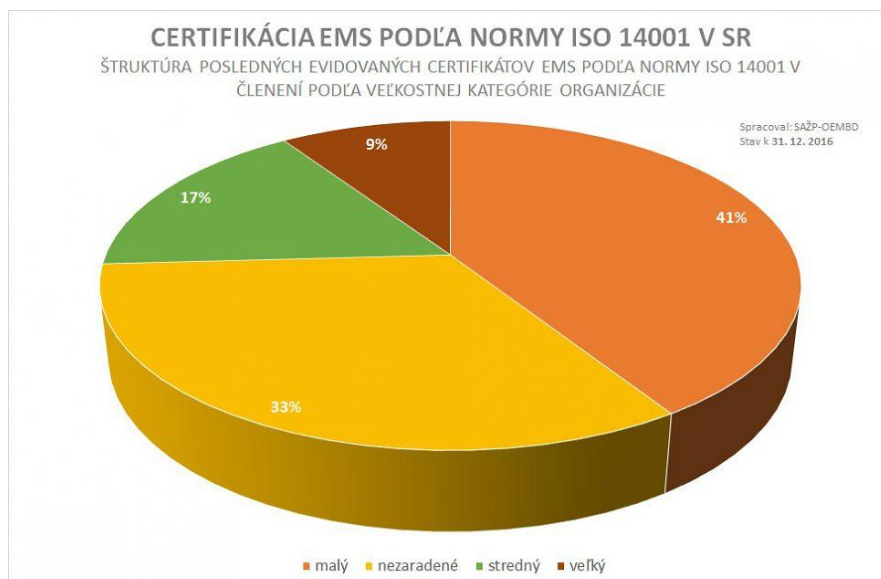
Najvyšší počet certifikovaných podnikov v Slovenskej republike bol zaznamenaný v roku 2008 v počte 170 certifikátov. V danom roku bol taktiež zaznamenaný najvyšší medziročný nárast počtu certifikátov, t.j. o 61 certifikátov viac ako v roku 2007. Následne v roku 2009 došlo ku poklesu počtu certifikátov. Tento klesajúci trend pokračoval aj v nasledujúcich rokoch, okrem rokov 2013 a 2014, kedy došlo ku nárastu počtu certifikátov (viď graf 1).

Graf 2: Certifikácia EMS podľa normy ISO 14001 v SR podľa príslušnosti k VÚC
Zdroj: SAŽP 2018

Najviac certifikovaných podnikov sa nachádza v Bratislavskom kraji (prvý certifikovaný podnik v kraji bol Slovnaft, a.s. Bratislava v roku 1997) v počte 405 získaných certifikátov. Je to dvojnásobne viac získaných certifikátov ako bol druhý najvyšší počet zaznamenaný v Žilinskom kraji v počte 201 podnikov (prvý certifikovaný podnik v kraji bol Matador, a.s. Púchov v roku 1996). Tretí najvyšší počet certifikovaných podnikov je v Košickom kraji v počte 178 podnikov (prvý certifikovaný v kraji bol Divízny závod Studená valcovňa VSŽ Oceľ s.r.o. Košice v roku 1997). Najmenej podnikov certifikovaných podľa normy ISO 14001 bolo evidovaných v Prešovskom kraji v počte 122 podnikov (viď graf 2) a v Trnavskom kraji v počte 124 podnikov (prvý certifikovaný podnik v kraji bol Slovakofarma, a.s. Hlohovec v roku 1998).

Podľa kritéria veľkosti podniku bolo ku 31.12.2016 najviac posledných evidovaných certifikátov EMS vo veľkostnej kategórii malé podniky – 41 % z celkového počtu evidovaných certifikátov. 17 % z celkového počtu certifikovaných podnikov boli podniky stredné a 9 % certifikovaných podnikov boli veľké podniky. Avšak až 33 % certifikovaných podnikov sa zaradila do veľkostnej kategórie nezaradené (viď graf 3).

Graf 3: Certifikácia EMS podľa normy ISO 14001 v SR podľa veľkostnej kategórie
Zdroj: SAŽP 2018

Záver

Implementácia environmentálnych nástrojov a ekologické investície predstavujú hlavný prínos pre priemyselné spoločnosti. Jedným z progresívnych nástrojov, ktorý umožňuje riadiť a riešiť otázky životného prostredia cieľavedomým spôsobom a určiť možnosti ustavičného skvalitňovania environmentálneho správania podniku je environmentálny manažérsky systém. Gestorom implementácie EMS v SR cez základné a štandardizačné zabezpečenie je Ministerstvo životného prostredia SR. V SR pôsobia certifikačné spoločnosti, ktoré sa na EMS akreditovali v medzinárodnom meradle, vychádzajúc už zo skúseností certifikácie systémov manažérstva kvality. V súčasnej dobe možno konštatovať, že budovanie EMS si dalo do priorít mnoho slovenských podnikov, hlavne z oblasti priemyslu, uvedomujúc si ich urýchlenie začlenenia do špičkovej kategórie výrobcov na európskom a medzinárodnom trhu. Najvyšší počet certifikovaných podnikov v Slovenskej republike bol zaznamenaný v roku 2008 v počte 170 certifikátov. Najviac certifikovaných podnikov sa nachádza v Bratislavskom kraji (prvý certifikovaný podnik v kraji bol Slovnaft, a.s. Bratislava v roku 1997) v počte 405 získaných certifikátov. Najmenej podnikov certifikovaných podľa normy ISO 14001 bolo evidovaných v Prešovskom kraji v počte 122 podnikov (viď graf 2) a v Trnavskom kraji v počte 124 podnikov (prvý certifikovaný podnik v kraji bol Slovakofarma, a.s. Hlohovec v roku 1998). Podľa kritéria veľkosti podniku bolo ku 31.12.2016 najviac posledných evidovaných certifikátov EMS vo veľkostnej kategórii malé podniky – 41 % z celkového počtu evidovaných certifikátov.

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. Ing. Rastislav Kotulič, PhD.*

Použitá literatúra

1. AKGEMCI, T. – DOGANALP, B. – CAGLIYAN, V. 2010. Eco-productivity as the sustainable competitive advantage source: an analysis of recent application from Turkish enterprises. In *10th International Multidisciplinary Scientific GeoConference SGEM 2010*, VOL II, 2010, Pages 537-544, [online, cit. 24.10.2018]. Dostupné z : <http://www.sgem.org/sgemlib/spip.php?article751>
2. ENVIROMAGAZIN 1998. [online, cit. 20.10.2018]. Dostupné z: http://www.enviromagazin.sk/enviromc1_3/systemy14.html
3. EUROPEAN COMMISSION. 2014. [online, cit. 20.10.2018]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/environment/emas/about/index_en.htm
4. HRONEC, O., E. HUTTMANOVÁ a J. CHOVANCOVÁ, 2009. *Ekonomika životného prostredia* [online]. Prešov: Fakulta manažmentu, Prešovská univerzita v Prešove [cit. 22.10.2018]. ISBN 978-80-555-0056-0. Dostupné z: <http://www.pulib.sk:2063/web/kniznica/elpub/dokument/Chovancova1>
5. KARLÍKOVÁ, M., A. LACKOVÁ. 2013. *Princípy a subjekty environmentálnej politiky*. In: Manažérstvo životného prostredia 2013. Zborník z XIII. Medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 18.-19.4. 2013 v Bratislave. Žilina: Strix. ISBN 978-80-89281-90-9.
6. MATISKOVÁ, D. 2013. *Výhody zavedenia environmentálnych manažérskych systémov vo výrobných podnikoch*. In: Posterus [online]. Roč. 6, č. 6 [cit. 22.10.2018]. ISSN 1338-0087. Dostupné z: <http://www.posterus.sk/?p=15794>
7. RUSKO, M. 2006. *Bezpečnostné a environmentálne manažérstvo*. Bratislava: VeV et Strix. ISBN 80-969257-0-9.
8. SAŽP 2018. [online, cit. 20.10.2018]. Dostupné z: <http://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalne-manazerstvo/system-environmentalneho-manazerstva-ems/system-environmentalneho-manazerstva-ems.html>
9. SITKO, M., J. LEŠČIŠIN, O. NAĎ, 1999. *Vybrané kapitoly zo životného prostredia a ekonomiky*. 1. vyd. Košice: C-PRESS, 79 s. ISBN 80-7099-420-7.
10. SUJOVÁ, A. 2013. *Environmentálny manažment*. In: Ekodizajn [online]. 2013 [cit. 20.10.2018]. ISSN 1338-6190. Dostupné z: <http://ekodizajn.sk/?p=345>